Egy élet története

1938-ban augusztus 02-án születtem egy kis falusi házban Kengyelen. Kis ház nagy kerttel, egy szoba, egy konyha, kamra és terasz. A szobánk olyan nagy volt, hogy kettőnek is megfelelt volna. A konyhánk is tágas. Bőven elfértünk benne. Így őrzöm a gyermekkorom otthonát az emlékezetemben. Itt éltünk heten. Két szülő, és nagyszülő, és három gyermek, három lány. Az udvarban két nyári konyha, istálló, ólak sorakoztak, és volt egy nagy kert is. A kert végében málna, sok gyümölcsfa, egres, sóska. Mi gyerekek itt játszottunk, és nagy örömmel böngésztük a málnát. Az öreg ház sarkon állt, ott áll még ma is, 1988-ban. Amikor meglátom, elfog a szomorúság. Így telik az idő! A gyermekkor elszállt. Tehát sarkon áll a ház, és mellette ott van egy nagyon nagy kút, aminek olyan széles a kávája, hogy egy kocsi is elférne benne. Nagyon mély és a vize is nagyon rossz. Ilyen környezetben kezdődött az életem. A családban második gyermekként születtem. Utánam még született a húgom, és az öcsém, de erről majd később. Megszülettem lánynak. A kezdet is nehéz volt, mert fiúnak vártak, ahogy a szüleimtől hallottam Mivel lány lettem apa meg se nézett. Tehát lány lettem, de fiús természettel. Amit a fiúk játszottak, engem is az érdekelt. Úgy másztam a fára, mint ők. Nagyon szép kislány, később nagylány voltam, ahogy rokonaim mesélték. Nem csak szép, de hiú is voltam. Szőke, kékszemű. Ez a nővéremet zavarhatta, mert - ezt is hallomásból tudom - amikor három éves koromban édesanyám ölbe vitt az utcán, a nővérem meg mellettem jött, sokan megkérdezték: „Julis, hova viszed azt a szép kislányt?" Ez nekem szólt. A nővéremet nem dicsérték. Elképzelhető, hogy ez fájt neki. A falubeli bábaasszony volt egyedül, aki mindig úgy kérdezte meg édesanyámat, hogy „Hova viszed Julis ezt a csúnya kislányt?" Én ezért egyedül őrá haragudtam a faluban, pedig lehet, hogy csak viccből mondta. De ezért még felnőtt koromban is nehezteltem rá. Pedig ő segített a világra jönnöm. Nagyon fájós lábú kislány voltam. Az édesanyám sok éjszakát virrasztott át velem. Hál' Istennek, még él a jóanyám! Nagyon szeretem, és becsülöm, amiért felnevelt tisztességben. Nem volt jó élete az anyámnak. Sokat szenvedett az élete során, mert az édesapám nem valami jó ember volt, sajnos ivott. Ennek ellenére, bennünket, a gyerekeit, nagyon szeretett. Sajnos, korán meghalt. Elvitte az ital.

Akkoriban nagy sportélet volt az országban. Én a spórolt pénzemből vettem egy női biciklit, amit a szerelő átalakított versenykerékpárrá. Megnyertem vele a megyei spartakiádot, így Pestre kerültem versenyezni. Egy hétig Pesten laktunk egy szállóban. Onnan jártunk edzésre. Volt az edzőmnek egy piros Pannóniája. Ő azzal ment, én meg mellette bicikliztem az edzőpályára. Ahogy ő gyorsított, úgy gyorsítottam én is. Elkövetkezett a verseny, ahol 33-an indultunk.

Az edzőm és én nem is sejtettük, a többiek mit terveznek ellenem. A Vecsési országúton

versenyeztünk. Elindították a versenyt, kb. 20 m-t mentünk. „Sínbe vettek", és „V" alakot képezett két sportoló, és én behajtottam. Későn vettem észre. Elzuhantunk nyolcan, vagy tízen nem emlékszem pontosan, hiszen már nagyon régen volt. Elestünk egymás tetejére. Én kihúztam a biciklit a többiek alól, a térdemről és a könyökömről lement a bőr, vérzett, fájt, a bicikliküllőm is kitört, a kormány elgörbült ennek ellenére mentem tovább. Olyan elszántsággal és akarattal, hogy az első versenyző csak tíz cm-el ért be hamarabb, mint én. Ha 1 m-rel tovább megyünk megnyertem, volna a versenyt. Nagyon szomorú voltam.

A nyertes egy versenykerékpárt kapott, én, mint második egy készletet kaptam, hat pohárral és egy kancsóval. Így végződött a Pesti Spartakiád.

A sportolás minden ága vonzott, és aktívan röplabdáztam, magas ugrottam, futottam, dobtam, talajtornáztam, gúlákban is részt vettem. Mindent meg tudtam csinálni.

A röplabda is nagyon jól ment, azzal is megnyertük a megyei spartakiádot. Az utolsó meccs volt az, amivel megnyertük az első helyet. Meccs közben kibicsaklott a bokám. Egy pár percre leállt a meccs. Nem cseréltek le, mert fontos mérkőzés volt. Én következtem szerválni. Kéz éllel szerváltam, ami olyan, mintha az ember jól eltalálja. A labda pörög a háló felett vagy tíz centivel, s nagyon nehéz kivédeni. Az edző azzal a szöveggel küldött vissza: „Mindent bele!" Én mozogni alig tudtam. Nagyon fájt a lábam. 12 poént csináltam ezzel az adogatással. Megnyertük a meccset, és mehettünk Pestre. Ott másodikok lettünk. Büszkék voltak ránk a falusiak. A kerékpározás után, mikor hazaértünk Pestről, a vonattól vállon vittek haza a fiúk. Apa még nem volt rám soha ilyen büszke, mint ekkor. Mégis, mikor jöttek a Locomotív Egyesülettől, hogy visznek Pestre kerékpározni és nagy versenyekre, Apa nem engedett, azzal a kifogással állt elő, hogy dolgozni kell a földön. Vasárnaponként versenyezni jártunk a különböző falvakba. A napraforgóverés is vasárnapi munkáink közé tartozott szezonban. Ezt a munkát úgy kellett csinálni - ha valaki nem tudná, - hogy a száráról a fejet késsel levágtuk, és a kocsira rakott fejeket otthon nylonra, vagy ponyvára terítettük, és bottal vertük ki a szemeket. Nekem ezen a vasárnapon is meccsre kellett volna mennem, de miután munka volt otthon, apa nem engedett el. Én a szobában maradtam egy ideig, és miután ők elvonultak, én kiszöktem ablakon keresztül röplabdázni. Anya, aki bejött utánam a szobába, hűlt helyemet találta. Apa káromkodott, mikor ezt megtudta, de estére elment a mérge.

1960. május 20-án férjhez mentem Bozsóhoz. Én jártam dolgozni a gyárba. Bozsóéknál laktunk. Úgy egyeztünk meg, hogy az ennivalót az anyósomék adják, ennek fejében én meg segítek anyósomnak a házimunkában. Az apósom nagyon jó ember volt, őt nagyon szerette. Akkor még

olyan világ volt, hogy kenyeret sütöttünk. Hajnalban én keltem fel, hogy bedagasszam a kenyeret, s szakajtóba rakjam. Anyósomnak mindössze annyi dolga volt, hogy bevesse a kemencébe a kenyeret. A kemence befűtése az apósom reszortja volt. Így aztán az anyósom nem nagy részt vállalt a kenyérsütésből. A kész kenyeret is ő vette ki, mikor megsült. Anyósom természetétől sokat szenvedtem. Azt leste, mivel tudna belém kötni, s rosszindulattal tálalt kifelé is minden családi dolgot. Két példát is említenék ennek igazolására. Egyik alkalommal a piacon mindenki nyulat vásárolt. Gondoltam veszek én is, ha már ilyen kapós. Azt hittem megdicsér érte anyósom, hogy milyen kedveskedő vagyok. Letorkolt, hogy minek vettem meg. Gyűjtöttük a pénzünket, ennivalóra nem kellett költenünk, de nagyon megfizettem én ennek az árát, hogy tűrtem az anyósom zsarnokságát, mert a fiát szerettem. A gyűjtött pénzből egy nagyon szép fekete Pannónia motort vettünk. Na ezt a dolgot mindenkinek úgy adta elő, hogy a motort ő vette. A Bozsó álma volt ez a motor, csodaszép volt valóban. Én mindenféle munkát elvégeztem az anyósomnak. Mostam, vasaltam, meg minden mást csináltam, amit kellett, hiszen abban egyeztünk meg, hogy a pénzt, amit keresünk, elrakjuk. Ezt az anyósom elfelejtette, hogy miben egyeztünk meg. Már ő 40 évesen nem mosott, mert azt mondta, beteg. Így aztán, hogy mindenkit jól kihasznált, 90 évig élt.

Aztán három hét múlva a férjemet elvitték katonának. Gyopárosfürdőn három hónapig volt katona. Amikor az esküje volt elmentem hozzá. Az erdőben sétáltunk, amikor együttlétünk gyümölcseként megfogant a szép kislányunk. Nagyon jól állt a férjemen a katonaruha, mintha rászabták volna. Míg ő katonáéknál volt, én a három hónap alatt összegyűjtöttem a konyhabútorra való pénzt. Nagyon szép volt, meg is vettem s meglepetésnek szántam, mire hazajön. Csukott szemmel engedtem be a konyhába. Mikor kinyitotta a szemét, és meglátta a konyhabútort, nagyon meglepődött, főleg, mikor megtudta, hogy mindez az én keresetemből telt ki.

Bozsónak mindene volt a focizás. Minden vasárnap ebéd után felöltözött, és ment. Ez addig rendbe is volt, míg a kislányunk meg nem született, mert én is szívesen mentem vele. De amikor a kislányunk megszületett, és ő továbbra is csak a maga szórakozásával törődött ez nekem nem tetszett. Ezen aztán összekülönböztünk.

Amíg a kislányunk meg nem született, én az anyósomnak mindent elvégeztem, de amikor a kislányunk megszületett megsértődött, mert a gyermek körüli teendők miatt, természetesen őt hanyagoltam. Innen kezdődött a baj.

Szeretném elmondani, a mi szép szőke kislányunk születésének történetét.

1961. április 22-én pontosan a Lenin születésnapján látott napvilágot a mi Rozikánk. Azon a napon én még dogoztam. A baba holmija és az én kórházi ruhaneműn el volt már készítve egy

bőröndbe. 9 óra volt, amikor az első fájások előjöttek. A mentő úgy 11 óra körül ért oda. Bevittek a

szülőszobára, és fél egy körül jöttek a szülési fájdalmak. Ezek már elég sűrűn jelentkeztek, de ekkor orvos még nem látott. Az orvost „Falábúnak" hívták, aki segített. Egyre folyamatosabban jelentkeztek a fájások. Fél kettő volt, amikor a kislányunk megszületett. Nagyon simán. Semmi komplikáció nem volt. Nagyon könnyen tágultam, hiszen sportoló voltam. A kislányunk 51 cm hosszú és 3 kg súlyú volt, mikor világra jött. Nagyon boldogok voltunk mindketten, a férjem is, és én is. Még a terhességem alatt azt mondta a férjem, hogy ő úgy érzi, ez a gyerek csak kislány lesz. Nagyon szerette volna, ha kislányunk születik, és lám, az lett. Aztán ennek örömére a férjem úgy be is rúgott, minta a szamár. Akárki kérdezte tőle, hogy milyen a kislány, nagyon büszkén mondta, hogy gyönyörű, tündéri, jó kisbaba. Mindenki örült a bébinek. Szopott, gőgicsélt, sok örömünk volt benne. Egyedül az anyósom áskálódott, mert nem tudta elviselni, hogy mostanában nem ő van a központban, hanem elsősorban az újszülött gyermekemmel törődöm. Aztán anyósom beteg lett. Tüdőbajos. Köztudott, hogy ez fertőző betegség. Természetesen féltettem a kislányunkat a fertőzéstől. Ő nem tudom milyen lelkiismerettel volt megáldva, de a kislányt állandóan szájon csókolta. Rózsika beteg lett, orvoshoz vittük, aki tüdőgyulladást állapított meg. Azt is tudta, hogy anyósomnak mi a baja, s el is mondtuk az anyósom viselkedését. Az orvos azt javasolta, mindenképpen távolítsuk el a kislányt az anyósom közeléből. Nem volt más választásunk, mint, hogy elköltözzünk. Aput beavattuk a titokba, de anyunak nem lehetett megmondani az igazságot. Úgyse értette volna meg. Miután nem tudta, miért költözünk el, megint az született meg az agyában, hogy én miattam hagyta ott a fia. Engem szidott, de nagyon. Beköltöztünk Szolnokra a Mikes utcába, albérletbe. Nagyon jó családnál laktunk egy kis szobában. Udvarra nyíló kis szoba volt. Ágy, szekrény, sparhelt. Egyszerűen, de nagyon boldogan éltünk. A kislány bearanyozta az életünket. Egyszer a sálam a kiságyon volt. Rózsika meg szépen rárakta a tűzhelyre. Nevetett rajta ő is, az apja is. Bozsó nagyon leleményesnek találta ezt. Másik alkalommal, amikor nyár volt, és nem égett a tűzhelyben a tűz, a hokedlire tettem a rezsót, azon forraltam a tejet. Rózsikának készítettem a reggelit. Háttal álltam, mondtam Jóskának, hogy nézze, ki ne fusson a tej. Hallottam, hogy kuncog a férjem, mikor visszafordultam, látom, hogy Rózsika gyújtóssal telerakta a tejeslábast, újra el kellett menni tejért. Nagyon összeszidtam Bozsót, hogy miért nem szólt rá a kislányra, ő meg ártatlanul védekezett, hogy miért szólt volna rá, mikor olyan aranyos volt, amikor ezt csinálta. Még rá is mosolygott, tetszett neki ez az egész dolog. Édesanyám varrt Rózsikának Dirndli ruhát. Rövid szoknyácska köténnyel. Nagyon csinos volt. Amikor ment kivillant a szoknyácska alól a kis csipkés bugyija. Akik látták az utcán, gyönyörködtek benne. A patyolatból is kiálltak, úgy nézték, és dicsérték az én kicsi lányomat. A haja hátul lófarokban volt szedve,

mindenki szőke tündérnek nevezte. Nagyon szép volt ekkoriban az életünk. Boldogok voltunk.

Epekővel műtöttek meg. A műtét után lefogytam 50 kilóra. Szívós természet voltam, és még az vagyok ma is. Már a műtét után 2-3 óra múlva felkeltem. Ki kellett menni a szükséget elintézni. Utána meg már nem nagyon szerettem feküdni. Amíg én kórházban voltam a kislányunk a mamánál. Az operáció után egy évvel újra terhes lettem. Nagyon féltettek az orvosok, hogy ha nő a hasam kiszakadhat a seb. Egy kicsit kinyúlt a seb, de ki nem szakadt. Nagyon vártuk a babát. Még a kislányunk is! Majd ő ringatja vigyázz rá. Eljött az ideje, megkezdődtek a fájások. Elvitt a mentő, de a baba sehogy sem akart kijönni. A kórházban Dr. Falábú doktor azt állapította meg, hogy a szülés ideje még nincs itt. Én pedig éreztem, hogy nem korai az időpont. Valami nincs rendben, ez látszott legvalószínűbbnek. Kétszer voltam bent a szülőszobában, egész éjszakára, de a baba nem tudott beékelődni. Falábú doktor ismét azt mondta, még korai a szülést várni. Én meg azt mondtam neki: doktor úr, én voltam ott, nem maga! Ennek a babának itt van az ideje. Úgy éreztem már, alig mozog. Aztán beszéltem Krivácsi doktor úrral, aki befektetett a kis műtőbe, hogy ha császármetszésre kerülne a sor. Reggel 6-kor fektettek be 5 perces fájásokkal, és sehogy sem akart beékelődni. Délben elment a fejevize, de csak este 6-kor lett meg. Kinyomták a gyereket belőlem. A Krivácsi doktor úr meg is magyarázta, hogy a gyermeknek a nyakán volt kétszer a köldökzsinór. Kék-zöld volt, szegény, amikor megszületett. Sehogy sem akart sírni. A feje tetején volt egy púp, és egy ősz tincs. Három nap múlva behívatott az igazgató úr, de azt mondta, ne ijedjek meg. A kisfiúnak a nyakán van egy púp, bal felől. A kicsi nyakán lévő púpot mindig ellenőriztem fürdetéskor. Elvittem orvoshoz, amikor a nyolc hónapot betöltötte. Ekkorra már a nyakán lévő púp olyan nagyra nőtt, mit egy jércetojás. Aztán műtétre kellett vinni, de ennek a pontos idejére már nem emlékszem. A műtét megtörtént, Münich főorvos műtötte. Jól sikerült, hála Istennek! A tömlő, ami a gyerek nyakán képződött tele volt folyadékkal. Így mesélte a főorvos úr. Elnyelte ez a ciszta-féle a magzatvizet, s ahogy a zsinór szorította a gyerek nyakát, azáltal képződött ez a tömlő. Bár a műtét sikerült, viszont mégsem hozhattuk ki a kórházból, mert ez a púp visszanőtt, nyolc nap alatt. Bent kellett maradnia. Én bejártam szoptatni az orvos azt mondta, nem szabad leállni. Az anyatej erőt ad neki ahhoz, hogy átvészelje ezt a sok szenvedést. Azt is mondta a doktor úr, hogy ne hagyjam elapadni a tejet, mert az olyan sűrű, ami ritkaság, s rengeteg benne a táperő. Később megtudtam, hogy a tejet, amit behordtam, nem az és kisfiam itta meg. Hanem a koraszülött babáknak adták. Tizenhat nap után kiengedték a kisfiamat, de minden hónapban ellenőrzésre kellett járni. A baleseti osztályon végezték ezt a leszívást a nyakán lévő tömlőből. Ez az osztály a II. emeleten volt. Én a földszinten maradtam lent. Ott is hallottam a kisfiam sivalkodását. Ez így ment három éves koráig. Ott folytatom, hogy Jóstikát nem hoztuk haza műtét után. Benn tartották

még nyolc napig. Utána hordani kellett kezelésre. Aztán engem leküldtek a földszintre, hogy ne halljam a sivalkodását. Ezt minden két hétben meg kellett tenni. Közben a nagy sivalkodásban kapott egy lágyéksérvet. A harmadik évben már a doktor úr nem tudta kiszívatni a nyakon lévő váladékot, ami a púpban volt. Soha nem mondták meg mi volt ez, amit kiszívtak a nyakából. Én, ahogy mosdattam a kisfiamat észrevettem, hogy ez kidudorodás egyre keményedik. A sérve is idegesített, mert amikor sírt a gyermek, állandóan kijött a sérv. Vissza kellett nyomkodni. Ezek a betegségei aztán azt eredményezték, hogy nem lehetett fegyelmezni. Ha kikapott, sírt, és ennek következtében a sérv újra kijött. Ezzel ő visszaélt nagyon, mert nem egyszer a kislányunk kapott ki ő miatta. Aztán Münich főorvos úr úgy látta jónak, hogy vigyük fel Pestre, a Heim Pál kórházba egy idős professzorhoz. Műtétet javasoltak, amibe Bozsó nem akart beleegyezni. Attól tartott, hogy újra visszanő ez a duzzanat. Én azért ragaszkodtam a műtéthez, mert a púp megkeményedése nem akart elmúlni.

A professzor úr végül kitűzte a műtét időpontját. Egyszerre történt a nyaki műtét és a sérvműtét is. Egyik sebész a nyakát, a másik a sérvét műtötte. A kisfiunk ezt jól viselte. Másnap bementünk a kórházba, és a professzor úr leültetett bennünket és elmagyarázta, hogy ha egy év múlva műtik meg a gyermeket, már nem lehetett volna rajta segíteni. Hála Istennek, hogy időbe mentünk. A góc a szívét támadta volna meg, és akkor már késő lett volna műteni, Bozsó egy pillanat alatt leizzadt, amikor ezt hallotta, mert ő ellenezte nagyon a műtétet.

Azt is elmondta a professzor úr, hogy az első műtét alkalmával nem lett kitisztítva rendesen ez a nyaki góc, így újratermelődött a benne lévő folyadék. Ezt pontosan utólag már nem lehetett tudni. Mivel már megkeményedett időközben, nem termelődött újra, viszont amikor kitisztították, mélyre le kellett menni, a szíve tájára. Ez egyáltalán nem volt veszélytelen.

El lehet képzelni, hogy a műtét után sem tudtam teljesen megnyugodni. Azután is állandóan néztem a gyermek nyakát. Három havonként jártunk ellenőrzésre. Hála Istennek rendbe jött. Nem nőtt többet vissza. A sérve is rendbe jött.

A látogatások alkalmával láttuk, hogy a nyakán egy cső volt. Elmondta nekünk, hogy nagyon fáj, de fegyelmezetten tűrte. Nem mozgott vele. A professzor úrtól azt kérdezte aztán a kisfiam, hogy mikor veszik ki a csövet, és mikor mehet haza. A másnapot ígérte a cső kivételére és a hazamenetelre. Én nagyon fegyelmeztem magam. Nem sírtam, de otthon már nem bírtam. A professzor úr vigasztalt, hogy ne aggódjam, nem először csinál ilyet, nem lesz semmi baj.

Azóta ez a professzor már meghalt, de én áldom ma is poraiban.

Végre hazahoztuk a gyermekünket! Sajnos semmit nem változott a magatartása, mert a testvérét állandóan vádolta, hogy őt bántja. El kezdett kiabálni nekünk, hogy Rózsika bánt. Amikor bementünk hozzájuk, Rózsika szépen ült a szoba egyik sarkában és játszott. Én tudtam, hogy Rózsika nem bántotta a testvérét, de Bozsó nem hitte el. Szép lassan bementünk, és láttuk, hogy mi történt. Szegény Rózsika félt. Bozsó mondta: Ne félj kislányom! Aztán Jóstika kapott a fenekére! Azt megérdemelte. Rózsika még akkor is sajnálta a testvérét és könyörgött: Ne bántsd apuka!
Akkor már Bozsó is azt mondta: Hát neked kislányom nem fájt, amikor megveretett? Én meg hittem neki. Pedig tudhattam volna, hogy te sose bántanád őt. De lassan leszokott arról, hogy Rózsikát megverje.
Egyébként nagyon peches gyermek volt. Játszás közben mindig neki történt valami baja.
Volt a házban egy nagyon rossz fiú, Eszenyinek hívták. Ha ővele játszott, mindig történt valami. Egyszer Jóstika felmászott a mászóka tetejére, és eltört a vállkulcsa. Másik alkalommal ház melletti dombról szaladás közben Rózsika nem tudott megállni szegénykém. Nekiesett a falnak orral, s az orrcsontja tört el neki. Nem engedtük, hogy a tükörbe nézzen, úgy feldagadt az orra, mint a duda. Kórházba az Évike anyukája vitte, de mivel nem lehetett begipszelni, az orra lyukát vattával tömték be. Nagyon sokára, nehezen gyógyult meg.
Aztán Rózsika beleesett a skarlátba is. El kellett vinni a kórházba, mert féltettük Jóstikát, hogy megkapja ő is. A műtét után ő még gyenge volt, nem akartuk kitenni a fertőzésnek. Rózsika nem akarta megérteni, hogy miért nem vihetjük haza. Azt hitte, nem szeretjük, azért vittük be a kórházba. A fertőzőosztályra került s oda nem lehetett pizsamát vinni. Szegénykém kapott egy nagy férfipizsamát, a sliccét a hátára ették. Ő ezt nem tudta. Egy nagyobb fiúval tették egy kórterembe, az a fiú megcsúfolta, hogy ki van a popsija. Azért kerültek együvé ezzel a fiúval, mert csak ketten voltak skarlátban. Mindig mentünk hozzá látogatni, amikor csak lehetett, de csak az ablakon keresztül lehetett vele beszélni. Mindig sírtunk, amikor ott voltunk nála. Amikor odajött hozzám egy mozgássérült bácsi, elkezdtünk beszélgetni. Én már untam, mert jöttek újságot vásárolni. A bácsi elballagott. Háromnegyedóra múlva szaladnak értem, hogy szaladjak, mert Jóstikát elütötte egy taxi. A taxi ugyanaz volt, aki a mozgássérült bácsit vitte. Én szaladtam, ahogy tudtam, de már akkor a mentő elvitte a gyereket. A gyerekek balra fordultak, de a taxi elütötte őket a gyalogátjáró után. A gyerekek a terelőszigetre estek. Az én kisfiam ült hátul, ahogy elmondták, akik látták. Az emberek, akik ott voltak, nem várták meg a mentőket. Egy ember felemelte a kisfiamat. A hátát és a fenekét fogta, pedig a combja volt elhasadva. Azáltal, hogy így felemelte, a lábfeje hátratört. Akkor veszítette el az eszméletét. Nem lett volna szabad hozzányúlni. Ha otthagyta volna a terelőszigeten, akkor csak a lábát kellett volna begipszelni. A lába csak el volt

hasadva, mint a fa. Amikor viszont felemelte, a csont összeroncsolódott. Majdnem neki mentem az embernek. Hogy merte felemelni! Hogy merészelte! Miért nem várta meg a mentőket? Az ember bizonygatta, hogy ő jót akart. Mindenütt halljuk, hogy ha valaki baleset következtében nem veszti el az eszméletét, akkor nem szabad hozzányúlni, mert nem tudhatjuk, hogy milyen sérülés érte. Ez az ember olyan bajt csinált, hogy ma is szenved miatta. Utólag megtudtam, hogy Jóstika biciklizett a ház körül. Az egyik nagyobb fiú el akarta kérni a biciklit Jóstikától, hogy utánamenjen a barátjának, aki a Jólét ABC-be ment. Jóstika nem akarta. odaadni a biciklit, de mert ez a fiú erőszakoskodott, végül csak odaadta. Női bicikli volt. Csomagtartó nem volt rajta és a fiú állva biciklizett rajta, úgy ment a Jólét felé. Ekkor ütötte el őket a taxi. Jóstika az ülésen ült. Ha én tovább beszélgettem volna azzal az öreg bácsival, nem történik meg ez a baleset. Amikor odaértem, a taxis ott beszélgetett a rendőrrel. Hallom, ahogy a rendőr mondja: majd elsimítjuk, nem lesz belőle baj. Hát nekik nem is lett, csak nekünk.

Amikor bekerült a kórházba, beleültették egy tolószékbe. Még este 11-kor is benne ült. Sírt és azt mondta, Anyuka nagyon fáj. Én be akartam hívatni a Münich főorvos urat, de a férjem megint beleszólt. Ugyanúgy, mint mikor a fiam nyakát nem akarta engedni, hogy megműtsék. És még most is rá hallgattam. Emiatt szenvedett a fiam. Csak hajnali három órakor műtötte meg egy szakállas, szemüveges gyermekorvos, akit Bozsónak hívtak. Amikor Jóstika műtétjére került a sor, ez az orvos már nagyon fáradt volt: Összekeverte a leleteket, és a másik fiút operálta meg 11-kor este. Azt hitte, hogy a Jóstika lelete az övé. És azt a gyereket, nem is kellett volna operálni, csak gipszbe tenni. Ha behívtam volna előtte a Münich főorvos urat, ahogy akartam, a fiam nem szenvedett volna ennyit. Úgy november elseje körül hoztuk haza Jósfikát, miután begipszelték a lábát. Egyik nap, amikor kinéztem az ablakon, láttam, egy kisfiú a víz lefolyó-rácsával játszott. Figyeltem vagy két napig, meg is mondtam Bozsónak, hogy egyszer ráesik az a vas a gyerek ujjára. Mit ad Isten, Jóstika a gipszes lábával szépen leballagott a negyedik emeletről, és odament a kisfiúhoz. Nem telt bele sok idő, amikor ordított, mert a hüvelykujjáról mindenestől leszakadt a köröm. Én a kisfiút féltettem, s az enyémnek lett baja. Azonnal ültünk be a kocsiba, és indultunk a baleseti sebészetre. Ott már Jóstikát mindenki ismerte. A Boros doktor úr már így fogadta: Hát Jóstikám, azt hiszem a mi fiúnk, leszel. Ismét levették a körmét, most már a keze és a lába is be volt kötve. El lehet képzelni mit éltünk át. Az egész család a kislányunk is eljött, a karácsony is eltelt. December 28-án kellett Jóstikát bevinni a kórházba. Levették a gipszet, de ami elénk tárult az fájdalmas és döbbenetes volt. A lábán a bőr olyan volt, mint a bocskorlap. A bőre fekete, és pergett le. Rögtön hívták a Münich főorvos urat, és készítették elő az újabb műtétet. A

combcsontot újra eltörték, és majdnem öt óra hosszas műtétet végeztek Jóstikán. Tizenegy órakor vitték be és négy után hozták ki. Amikor Münich főorvos úr kijött, csak annyit mondott, megmentettük a lábát. Amikor kihozták a műtőből, még aludt. Ugyanis újra kellett altatni, mert nem gondolták, hogy ilyen hosszú lesz a műtét. Nekünk haza kellett jönni, mert már késő volt, de valami gyanús volt. Margitka, a szomszédasszonyom nem jött haza még másnap sem. Én menni akartam be a kórházba, de nem engedtek. Azt mondták le, van zárva a kórház. Ezt az öcsémtől üzenték, mert ő mentős volt. Megelőzték azt, hogy kimenjek.

Én éreztem, hogy valami nagy baj van, csak kiszöktem. A portán nem engedtek be. Én meg kerestem egy nagy lyukat a kerítésen, és bementem. Amint bementem, láttam a Jóstika ágyánál, ott vannak az orvosok, az öcsém és Margitka. Odarohantam, elkiáltottam magamat, de már nem emlékszem, mit mondtam. Jóstika kétségbeesetten szólalt meg, hogy anyukám, tegyél már valamit a lábam alá, mert nagyon fáj. Az orvosok meg voltak döbbenve, mert azt hitték, már fel se ébred Jóstika. Az édesanya szava visszahozta! Azért nem akartak engem beengedni, mert féltek, hogy rosszul leszek. Én viszont tudom, hogy akkor lettem volna rosszul, ha valami történik, és én nem vagyok jelen. A főorvos úrnak borítékba tettünk 10 ezer forintot, de nem fogadta el. Az volt a válasza, hogy most a kisfiúnak nagyon sok vitaminra lesz szüksége, és vegyek meg neki mindent, az első gyümölcstől az utolsóig. Bársony néni meg tudná mondani, hogy az első eper, málna, ami a kertjében termett, az mind az én gyermekeimé lett. Nagyon sok pénzt adtam Bársony néninek, hogy ezt előteremtsem. Azon a szilveszteren mind a két gyerekem bent volt a kórházban. Egy vasárnap voltunk Jóstikát látogatni. Velünk volt Rózsika is. Egyszer csak begörcsölt szegény Rózsika. Nagyon sírt. Fel kellett a sebészetre vinni. Katona doktor úr megvizsgálta. Annyit mondott, itt fognak szilveszterezni, Rózsikát meg kellett műteni. Bár kicsi vágást ígért a doktor úr, de ez 3-4 cm-es lett, úgynevezett bikini vágás. Ez nem látszott ki a bikiniből. Mi valóban bent szilvesztereztünk. Benn voltunk náluk egész későig, végül haza kellett jönni. Jóstikát kocsiba tették, felvitték Rózsikához. Így a két testvér együtt tölthette az éjfélt. Nem részletezem, hogy nekünk milyen éjszakánk volt. Rózsikát 8 nap után hazaengedték. A vakbélműtét gyorsabban gyógyult, mint a Jóstika combműtétje. Ezért neki bent kellett maradnia addig, hogy a seb begyógyuljon teljesen. A gipszet csak azután tehették rá. Három hétig fekvő gipszet kapott, három hét után olyan gipszet kapott, amivel járhatott. Szegénykém! Majdnem fél évig volt beteg. Azért tanult. Jártak fel az osztálytársai, mutatták a leckét. Rózsika is segített neki, amit tudott, az év végén szépen le tudott vizsgázni. Még jutalomkönyvet is kapott. Ez nagyon nagy dolog olyan nagy betegség után. Én az iskolában szülői munkaközösségi tag lettem. Az iskolának minden függönyt megvarrtam. Szerettem volna, ha ráfigyelnek Rózsikára, nem három jegy alapján kap osztályzatot

oroszból. Nem feleltette többször. Rózsika táncolt, kosarazott, ping-pongozott úgy, mint annak idején én.

Három hét múlva kihoztuk Jóstikát a kórházból, és észrevettük, hogy nem tud aludni, mert mindig fázik a lába. Télen a parapeten melegítettem a párnát, nyáron meg vasalóval. Ha leültem pihenni, amikor otthon voltam, Jóstika odajött hozzám és a lába az ölemben volt mindig. Simogatni kellett és nyomkodni. Erzsi szomszédasszonyommal akkoriban nem beszélgettünk. El kell mondanom, hogy vettem Jóstikának egy tanuló gitárt, és beírattam a zeneiskolába, hadd tanuljon zenét. A lába miatt nehéz fizikai munkát nem végezhetett. Egy héten kétszer járt a zeneiskolába. Vitte a gitárt, ami nagyobb volt, mint ő. Egyik nap jött haza a fiam, az Erzsi szomszédasszony meg ment lefelé a lépcsőn. Azt mondta, itt jön a sánta prímás. Döbbenetes, milyen kegyetlen dolog volt ez. A gyermek sírva jött haza, alig tudtuk megvigasztalni. Próbáltuk vigasztalni, hogy ne hallgasson rá, hiszen rosszindulatú, nem normális. Eddig ugyanis csak a fiúk csúfolták, most a felnőttek is. Nem akart menni iskolába se. Alig tudtuk elcipelni, annyira szégyellte a lábát. Bozsó nem tett semmit a fia védelmében, hiába veszekedtem vele. Erről gondoltam, hogy van valami köztük, de engem ez nem érdekelt, csak a fiam lába legyen rendben. Ez volt 7 éven keresztül. El volt tiltva minden sporttól. Nagyon szeretett volna focizni, de sajnos nem lehetett. Már írtam, hogy a barátai is elmaradtak tőle. Viszont volt egy fiú egy kicsit kövérkés, végül ez lett a barátja. Eltelt az idő, kijárta az általános iskolát. A Tiszaparti Gimnáziumba vették fel zenetagozatra. 36-an voltak az osztályban, két fiú, a többi lány. Fel volt mentve tornából, de a tornatanár ezt nem hitte el, ugyanúgy tornáztatta, hiába vittük az igazolást is. A lába állapota egyre rosszabb lett. Közben tanult gitározni, az énekkarban is benne volt. A kórussal sokat jártak fellépni, nagy sikerük volt. Másodikos gimnazista volt, amikor ki kellett vinni a kórházba. A Boros főorvos beutalta Pestre, a Karolina útra. A kórház az orvostudományi egyetem kórháza volt. Felvittük Jóstikát és itt Dr. Kéri adjunktus úr nézte meg. Az első kérdése az volt, hogy ki műtötte meg. Megállapította, hogy kontár munkát végzett. Mi mondtuk, hogy a Münich főorvos úr, aki elsősorban arra vigyázott, hogy megmaradjon a gyermek lába. Az adjunktus úr azt mondta, így már érti, hogy miért ilyen a Jóstika lába. Ezután az adjunktus úr a fiamhoz fordult, és azt mondta: Fiam, köszönheted az Istennek, hogy ilyen édesanyád van, aki gondodat viselte, hogy ne történjék a lábaddal még több baj. Azt is elmagyarázta, hogy miért. A gyermekemnek csak a külső lábára képződött csont, ezáltal a csont nyomta az eret. A lábfeje nem kapott elég vért, azért fázott állandóan a lába. Ezért kellett állandóan simogatni és párnát rakni. Kéri adjunktus úr megműtötte, teljesen elvágták és fordítottak a lábán. Amikor megműtötték, azonnal gipszet raktak rá. A gipsz derékig ért. Fekvő gipsz volt. Egy vasárnap

mentünk be a kórházba, ahogy az ajtóhoz értünk látom, hogy a kisfiam sír, de nagyon. Senki nem figyelt rá. Odaszaladtam, hogy megtudjam, mi a baj, akkor mondta, hogy már egy órája kéri a kacsát, de a nővér nem figyelt rá. Gyötrődött szegény, majd bepisilt. Én azonnal elmentem a kacsáért, majd a nővérszobába. Megmondtam a nővérnek, hogy már egy órája kéri a kisfiam, hogy vigyék be hozzá, amit kér. Még neki állt feljebb. Én aztán a hajába•ragadtam, hogy egy órája cigarettázik, a kisfiamnak akár a hólyagja is kiszakadhatott volna ő felőle. Ekkor belépett az adjunktus úr. Már mindent tudott, mert amikor a kórterembe belépett, az első útja Jóstikához vezetett, s megtudta, mi van. Aztán ezt a nővért azonnali hatállyal elbocsátották. Engem megnyugtatott az adjunktus úr. Az ágyára kötöttek egy kacsát, hogyha kisdolgozni kell, Jósfika azonnal el tudja érni a kezével. Október 20-án tették rá a gipszet, aztán hazahoztuk. Majdnem 2 hónapig volt rajta a gipsz. Iskolába nem bírt járni. Az osztálytársai el-eljöttek, hogy megmutassák a leckét neki. De az osztályfőnöknőnek és a tornatanárnak nem jutott eszébe, hogy meglátogassa, pedig a tornatanárnőnek is része volt abban, hogy ide jutott, hogy romlott az állapota. Nagyon nehéz volt a gipsz! Sokat sírt szegény fiam. És én vele sírtam. Második gimnazista volt. Januárban vették le a gipszet a lábáról. A műtét jól sikerült, hála Istennek! Kezdett járni iskolába. Jött a vizsga, de sajnos oroszból és számtanból megbukott. Fogadtunk hozzá egy főiskolai tanárt, aki eljárt hozzánk, hiszen 3 hónapot hiányzott az iskolából. A pótvizsgán aztán átment, igaz kettessel, de tőle ez is szép teljesítmény volt. Jóstika akkor volt negyedikes. Rózsika felvitte Jóstikát táncolni. Én nagyon féltettem a lába miatt. Nagyon gonoszul bántak vele, mert azt mondták neki, te béna menj hátra. Ekkor Jóstika megfogadta, hogy azért is megmutatja, hogy ő lesz az első sorba. Már a második évben Jóstika az első sorban táncolt Rózsikával. A vizsgán pedig ketten táncolták a szólótáncot. Azt nem lehet leírni, én mit éreztem, amikor a két gyermekem kijött a színpadra, és ők kapták a legnagyobb tapsot, ami abban a teremben elhangzott. Körülöttem csak azt hallottam: nézzétek azt a szép szőke kislányt, akár a tündér! Hogy összeillenek azzal a fiúval. Nem tudta senki sem, hogy ők testvérek, csak mi. A két szólótáncosnak azt tanácsolták, hogy menjenek felvételizni a musical szakra. A lányom udvarlója nem engedte Rózsikát. Azt mondta nem ér el vele semmit. Így Rózsika nem vette komolyan a felvételit. Nem készült fel rendesen, bár elmenni elment. Így nem vették fel. Azért szólt bele férje, mert nem akarta, hogy Rózsika többet tudjon, mint ő. Nagyon okosnak képzelte magát, Rózsika meg mindent elhitt neki. Itt még hozzá kell tenni, hogy Jóstika kijárta a gimnáziumot, negyedikes volt, amikor hirtelen feljött Pestre Jeszelki Endre artista iskolájába. Oroszból az írásbelije hármas lett, a szóbelije meg négyes. Azt kérdezte az érettségit vezető tanár „Miért mondták, hogy ez a fiú nem tud semmit?" Hiszen elég jól vizsgázott. Már nem tudom melyik tanár, mondta meg neki, hogy az egész négy év alatt nem kapott soha ilyen jegyeket,

csak kettest. Az érettségi után repülőgép szerelőnek ment, Csepelre, közben járt az artista iskolába. A vizsga után felvették a musical szakra. Ez volt június körül, júliusban Szegeden a „Bestiát" játszották, ebben Jóstika is benne volt. A szabadtéri játékok mentek. Én vittem el kocsival Ceglédig. Feltettem a szegedi gyorsra. Azt ígérte, írni fog mikor odaér. Jött is tőle a levél, amiben megírta, hogy szerencsésen odaért. Mi ekkor már a férjemmel nem éltünk jól. Nem keresett csak négyezer forintot. Ez még hideg vízre sem volt elég még saját magának se, nemhogy a gyerekek számára is. Közben vártam a levelet Szegedről Jóstikától, de nem írt. Egy kislány, aki Szegedre ment a szabadtéri játékokra megkértem, érdeklődje meg, mi van Jóstikával. Kiderült, hogy eltört a lába. Jóstika sokáig nem merte ezt nekem megmondani, mert attól félt, rosszul leszek. A lány is csak nagy nehezen nyögte ki, hogy mi van. Az én anyai szívem viszont érezte, hogy baj van. Nekem volt egy kék színű Zsigulim, bár még soha nem voltam Szegeden kocsival, de odataláltam, a tábla is mutatta az utat. Bozsót nem vittem magammal. Ő meg beült a teherkocsiba, és jött utánam. Amikor megérkeztem Szegedre, keresni kellett hova szállásolták el színészeket. A kollégiumba felfelé menet, a fiam jött lefelé a lépcsőn velem szembe. Sántikálva jött szegény. Gipsz nem volt a lábán. Bottal jött. A bal lábára sántikált. Elmondta, hogy történt a baleset. A főpróbán esett az eső, ő megcsúszott, a színpadon, neki esett az oszlopnak, és a combcsontja tört el. Azt is elmondta, mennyire fáj ez neki. Vikidál Gyula vette fel, és ölben vitte be a kórházba. Megműtötték, de nem tették gipszbe, csak valami sínt helyeztek be a lábába, ami még ma is benne van. Aztán összepakoltuk a holmiját, akkorra ért oda Bozsó is, de Jóstika velem akart hazajönni, nem az apjával. Aztán az ülést hátra kellett a kocsiban tolni, mert Jóstika nem tudta a lábát behajlítani. Már délután volt, mikorra hazaértünk. Nagyon lassan és nehezen tudott felballagni a negyedik emeletre. Akkora megágyaztam neki, lefeküdt. Éjszaka arra ébredtem, hogy mintha sírna Jóstika, bementem hozzá, és tőlem kérdezte, mi bűnt követett el, hogy ez a baj érte. Én csak annyit mondtam, hogy nem követett el semmit, de ami ránk van mérve, azt nem kerülhetjük el. Másnap megkezdődött a torna vettem neki egy műanyag súlyzót, 3 kg homokot kellett bele tenni. Ráült a dohányzó asztalra, és naponta 50-szer felemelte. 2-szer; 3-szor; 4-szer. Nekem pedig az volt a szerepem, hogy szétmasszírozzam a csomót. Akkora izomcsomó volt, mint 2 tojás. Szegénykémről patakokban folyt a víz. Ez így ment minden nap. Augusztus 20-a körül vissza kellett menni ellenőrzésre. Az orvos nagyot nézett. Meg is kérdezte: Jóstika! Te mit csináltál! Már nem is bicegsz. Úgy helyrehoztuk a lábát közösen, hogy az orvos alig akarta elhinni. Jóstika tornázott, én masszíroztam, és így helyrejött. Azon a napon egy másik fiú is jött ellenőrzésre. Ő még a lábát ki se tudta nyújtani. Az orvos elmondta neki, hogy Jóstika úgy megy, mintha el sem tört volna a lába. A

röntgen kimutatta, hogy nagyon szépen forrt össze a csont. Akkor tudtam meg, hogy úgy tették bele a sínt, hogy a csontokat olyan távol tették, egymástól, hogy egyforma legyen a lába. Augusztusban minden nap tornáztatta a lábát, ráült a dohányzóasztalra és 10-20-szor emelgette, nekem pedig az volt a dolgom, hogy a seb mellett a görcsöket kimasszírozzam. A nagy erőfeszítésbe a lába úgy meggyógyult, hogy már szeptember elején ment a Színművészeti Iskolába. Az osztálytársak csodálkoztak, milyen jól jár a lábán. Bozsó József, az én fiam táncos-komikus lett. Ország világ ismeri. Nagyon büszke vagyok rá. Most már rólam fogok írni. A fiam meggyógyult, én lettem beteg, a férjemtől elváltam 1987 májusában, 2 hónap múlva ért Pesten egy nagy baleset. Egy hölgynek hathónapos jogosítványa volt és Budán belement a pirosba és oldalba kapott el engem. A gerincemen, három helyen, az agyamon, egy helyen vérlebeny lett. És még több is, csak nem sorolom fel. Tehát balesetem lett. Ezek után nem bírtam a szakmámban dolgozni, ezért elmentem a zeneiskolába és énekelni tanultam két évet. Ötvenegy évesen vizsgáztam le. Nagyon jól. Tudni kell, hogy én akkor még beszélgetni sem tudtam, mert 16 órákat dolgoztam, hogy a fiamnak jó legyen a lába, nagyon sok pénzbe került a nyolc műtét. Már megint visszatértem a fiamhoz. Tehát levizsgáztam nagy sikerrel. Sokat gyakoroltam, kezdtek felfedezni. De nagyon kellett egy tanár. És véletlenül találkoztam egy csodálatos tanárnővel. Magyar és énektanár a szakmája. Ritka az ilyen tanár, aki úgy tanított, hogy megtanultam beszélni és úgy énekelni, aki hallgat engem, azoktól a dicséretet kapom. Én pedig a tanár nénit dicsérem. Szilárd Ádámné Marika tanárnőt, még élek, áldom a nevét. Ha új dalokat tanulok még mindig hozzá járok. Tíz év után elmentem Budapestre, egy versenyre és ezüstkoszorús énekes lettem. Szolnokon három fő lett ezüstkoszorús énekes. Most már járom az országot és külföldön is többször megfordultam. A repertoáromban szerepel vagy 500 dal, magyar nóta, sanzon, sláger, fox, keringő és még sok más. A színpadon nem csak énekelek, monológot is mondok, viccet, verset, rokit táncolok. Nagy tapsot kapunk, én varrtam a fellépő ruháimat, többek között a roki ruhámat is. Augusztus 2-án betöltöttem a 74. évemet, még egy kicsit szeretnék énekelni. Mindenki azt mondja, hogy nem látszom csak 60-nak. Én nem hiszem el, de azért jól esik.

Ez az én életrajzom, amit kiemeltem kétszázötven oldalból.

Bozsó Józsefné Fazekas Rozália